

Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET NUMMER 2012|4

Har ordböckerna en framtid?

Ordböcker är ett av de viktigaste hjälpmedlen för den som arbetar med språk. Men vem gör framtidens ordböcker? Villkoren för ordboksutgivning har ändrats snabbt i Sverige under det senaste decenniet. Förlagens försäljning minskar stadigt och flera förlag har helt upphört med sin utgivning.

När användarna utgår från att allt ska finnas tillgängligt gratis på nätet, minskar viljan att betala för det kostsamma arbetet som ligger bakom kvalitetsordböcker. Så vem ska finansiera framtidens lexikon? Kan forskningsmedel avsättas för arbetet? Eller är lösningen att vi alla språk-användare bygger upp lexikon av wikityp tillsammans på nätet? Men kan kvaliteten då upprätthållas? Det är frågor som nyligen ställdes under ett symposium vid Göteborgs universitet.

Läget för enspråkiga svenska ordböcker kan nog sägas vara gott bland annat tack vare Svenska Akademien. Men tvåspråkig lexikografi har av tradition inte ansetts vara lika fint, är mer sällan forskningsbaserad och har därför hittills finansierats av förlagen, dvs. av ordboksköparna.

Oron för ordböckernas framtid är dock inte begränsad till Sverige. Europas språkvårdande organisationer uppmanar nu EU att främja tvåspråkiga lexikon och lexikografisk infrastruktur i Europa, eftersom de kommersiella aktörernas roll stadigt minskar i hela Europa.

*Christian Mattsson,
projektledare för Lexin, Språkrådet*

Bild:
Robert
Nybberg

Fler kompetenta tolkar behövs

Sverige förs tusentals tolkade samtal varje dag. Det tolkas vid besök på arbetsförmedlingen, socialkontoret och försäkringskassan. På vårdcentralen, inom äldreården och vid skolans utvecklingssamtal. Och inte minst under asylsamtal, polisförhör och vid domstolsförhandlingar. För den enskilde såväl som för den myndighet eller kommun som köper tjänsten, är det mycket svårt att avgöra om kvaliteten på tolkningen är bra. Vid köp av tolktjänster är det därför oerhört viktigt att använda kompetenta tolkar som garanterar att informationen i samtalen överförs korrekt, med hög språklig standard och bibehållen stilvärde.

Kammarkollegiet har i uppdrag att auktorisera tolkar och översättare. Årligen ordnar vi translatorsprov för översättare och tolkprov, även för rättstolkar och sjukvårdstolkar. Vi genomför proven med hjälp av språkexperter, samhällsvetare, jurister och läkare för att kontrollera att de som ansöker om auktorisation kan sina ämnen och behärskar sina språk på en hög nivå. Listor över auktoriserade tolkar och översättare finns på vår webbplats.

Det är brist på auktoriserade tolkar i Sverige. De drygt 1 000 tolkar som har auktorisation täcker inte samhäl-

lets behov. Varje år tvingas vi att avslå ansökningar om auktorisation för att det i vissa språk saknas tillräckligt kompetenta språkexperter som kan ta fram och bedöma kollegiets prov. Bedömarna rekryteras huvudsakligen från universitet och högskolor. Eftersom vissa institutioner och språkutbildningar har lagts ner under de senaste åren, har kollegiet haft svårt att hitta lämpliga bedömare. Det gäller i första hand asiatiska språk.

Provförfarandet med ett kombinerat skriftligt och muntligt prov gör att vissa språk inte kan bli aktuella för auktorisation. De språk som saknar standardiserat skriftspråk kan vi i dag inte ta upp för prövning, trots efterfrågan från både tolkar och tolkbehövande.

Vi är oroad över tillväxten – både av språkbedömare och av skickliga tolkar generellt. Förtroendet för rättsväsendet, vården och för myndigheter i största allmänhet får inte rubbas på grund av dåligt utförd tolkning. Rättssäkerhet och likabehandling måste gälla för alla.

*Ivett G Larsson, sakområdesansvarig
för auktorisationsverksamheten,
Kammarkollegiet*

Terminologin är viktig när allmänhet och myndighet möts.

Konsten att beställa en översättning

Vad är viktigt att tänka på när man beställer översättningar? Från vilket språk och till vilket språk ska översättningen göras? Vem är det som ska läsa texten? Börja med att bedöma översättningsuppdragets storlek och typ.

● ● Har ni omfattande översättningsbehov och arbetar med många språk har ni förmodligen stor nytta av en översättningsbyrå med en duktig projektledare som kan administrera det hela, hålla kontakten med översättarna etc. Översätter ni däremot lite mindre volymer, och till bara ett eller två språk, och kanske dessutom texter inom ett ganska specifikt ämnesområde, kan det vara bättre att ha ett ramavtal med en eller flera enskilda översättare. Då kan ni ha direktkontakt med översättaren, som får möjlighet att lära sig er terminologi och era rutiner ordenligt. Många specialiserade och erfarna översättare arbetar oftast som egna företagare.

Viktigt att tänka på innan man skickar iväg en text till översättning är att se till att den är klar och begriplig. En bra källtext är nämligen grunden för alla goda översättningar. Är källtexten bra, ökar sannolikheten betydligt för att även översättningen blir det – och tvärtom.

Finns det partier som är oklara, eller som skulle vara det för en utomstående läsare? Då är de säkert det för översättaren också!

Finns det annat innehåll i texten som skulle kunna vålla problem vid översättning till ett annat språk och kanske en annan kultur? Försök att undvika yrkesjargong, uttryck och referenser som är nära knutna till vår

kultur och bildspråk i texter som ska översättas.

Skicka gärna med kommentarer om hur ni vill att vissa avsnitt eller termer ska behandlas, kanske en ordlista, eller lite bakgrundsinformation om texten, hur den kommit till och hur den ska användas. Det kan vara till stor hjälp när samma budskap ska stöpas om i en ny form.

Tänk på översättaren som en skribent som ska överföra ert budskap till en helt ny målgrupp, inte som någon som mekaniskt byter ut ord för ord till ett nytt språk. Översättaren behöver, precis som den ursprungliga skribenten, veta vem som är den tänkta läsaren och vad syftet är med texten för att kunna välja rätt ord och uttryckssätt.

Sofia Malmgård, översättare och språkkonsult

● ● **En bra originaltext är grunden för alla goda översättningar.**

Bekvämare att tala och lyssna på sitt modersmål

Sverige använder endast drygt hälften av sin tolkningsbudget till tolkning. Detta ska jämföras med länder som Frankrike, Storbritannien och Tyskland som använder hela sin budget och mer därtill.

● **Vad beror Sveriges låga tolkanvändning på?**

Det beror säkerligen på att svenska delegater ibland tycker att man klarar sig lika bra med engelska. Trots det har antalet möten med svensk tolkning ökat avsevärt sedan 2006, då Sverige beställde

minst tolkning av alla EU:s medlemsländer. Om efterfrågan är för låg blir konsekvensen att tolkresur-

serna utarmas på sikt och det blir meningslöst att utbilda nya svenska konferenstolkar

● **Är det viktigt att anlita tolk?**

Ja, en rutinerad och professionell tolk underlättar kommunikationen i ett mångspråkigt sammanhang.

● **Hur ser framtiden ut för svensk tolkning i EU?**

I juni 2013 läggs en masterutbildning i konferenstolkning vid Stockholms universitet ner. Men det är viktigt att Sverige fortsätter att utbilda högt kvalificerade konferenstolkar även i framtiden. Allt fler svenska tolkar börjar närma sig pensionsåldern och måste successivt ersättas med nya kolleger.

Nuria Bonel, enhetschef, svenska tolkningsenheten, Europeiska kommissionen

Klarspråksbegreppet i EU-texter

Klarspråksarbetet vid EU:s översättningsenheter formas av de institutionella förutsättningarna där, vilket gör att begreppet "klarspråk" får ett lite annat fokus än det traditionellt haft i Sverige.

● ● Sedan Sverige gick med i EU har målet för EU-översättningarna varit att de ska följa svenska klarspråksnormer, även om de ofta fått kritik för att inte leva upp till detta.

Som en del av ett avhandlingsprojekt har jag intervjuat anställda vid tre svenska översättningsenheter, för att se vilka hinder och möjligheter som finns för att åstadkomma översättningar som klarar klarspråkskraven. I intervjuerna framkommer dels att det görs en skarp uppdelning mellan det som kallas "texter riktade till

för klarspråksarbetet inte är desamma för EU:s översättare som för svenska myndighetsskribenter. Översättarna verkar inom en organisation med en annan skrivtradition än den svenska, och flera av de intervjuade menar även att uppdraget som översättare skiljer sig från myndighetsskribentens. Översättarens uppgift är att återge källtexten, inte att förbättra den. En förklaring till fokuset på idiomatisk svenska kan troligen också vara att just ett idiomatiskt målspråk ses som en del av översättaruppdraget. Men det är betydelsen för begripligheten av ett idiomatiskt språk som lyfts fram som motivering. Vilka textaspekter som är viktiga för klarspråket verkar alltså omtolkas utifrån den situation man befinner sig i.

Enheternas klarspråksarbete visar att det finns behov av att anpassa de allmänna klarspråksrekommendationerna utifrån de egna förutsättningar

Saga Bendegard har intervjuat svenska översättare vid EU:s översättningsenheter.

allmänheten" och rättsakter (t.ex. förordningar, direktiv, beslut), dels att klarspråksarbetet för rättsakternas del fått ett annat fokus än det traditionellt haft i Sverige. För dessa understryks främst vikten av att de är konsekventa i förhållande till tidigare texter och att de är skrivna på idiomatisk svenska.

Att just dessa aspekter anses viktiga för begripligheten beror delvis på att rättsakterna ingår i ett komplext och flerspråkigt textsystem, där en rättsakt ofta inte kan läsas självständigt utan är beroende av andra rättsakter. Men det kan också anses bero på att villkoren

är. Men den institutionella kontexten påverkar förstås klarspråksarbetet även vid svenska myndigheter och det vore därför intressant med en undersökning av vad det praktiska klarspråksarbetet fokuseras på där. Gör man även där omtolkningar? Bättre kunskap om hur klarspråksbegreppet konkretiseras i verkliga skrivsituationer skulle vara ett värdefullt underlag för det fortsatta klarspråksarbetet, både i Sverige och inom EU.

Saga Bendegard, doktorand i nordiska språk vid Uppsala universitet

Språkfrågan

Följsam webbdesign

Vilket är den bästa översättningen av det nya, engelska uttrycket *responsive web design*? *Responsiv webbdesign* eller *följsam webbdesign*?

Termer för nya uppfinningar, landvinningar eller företeelser kommer oftast in i svenskan i engelsk form. Här blir de ett problem för att vi inte förstår dem riktigt, och de kan vara svåra att stava, böja och uttala.

Fortfarande är det i dataspråket som många nya termer dyker upp. Termen *responsive web design* används om ett nytt sätt att utforma webbsidor på. Tekniken innebär bland annat att webbsidan automatiskt anpassas efter den skärmstorlek som mobilen, datorplattan eller persondatorn har.

Det engelska adjektivet *responsive* står i det här sammanhanget för något anpassningsbart. Vilket svenskt adjektiv beskriver bäst detta? Det finns flera att välja på: *anpassningsbar, föränderlig, lyhörd, flexibel, följsam*.

Det finns också belägg för *responsiv webbdesign*, med svenskt uttal, försvenskad stavning och böjning. Men vad adjektivet *responsiv* står för vet inte många, alltså ett olämpligt termval i klarspråkstexter.

Efter en remissrunda har Svenska datatermgruppen i dagarna kommit med rekommendationen *följsam webbdesign*. En bra svensk term som klart och tydligt visar vad det handlar om.

Åsa Holmér, terminolog på Terminologicentrum TNC

Klarspråkskristallen 2013

ARBETAR NI med språkvård på din arbetsplats? I så fall har ni chansen att vinna Klarspråkskristallen – priset för ett klart och begripligt offentligt språk.

Språkrådet delar ut Klarspråkskristallen en gång om året till en myndighet, en kommun eller annat offentligt organ. Den är en belöning för goda resultat i arbetet för klara texter och en uppmaning till fortsatta språkvårdsinsatser.

År 2013 söker vi en föredömlig text som tagits fram genom ett gediget klarspraksarbete.

Skicka in ett konkret exempel på en god text. Det kan vara allt från ett beslut eller en sammanfattning av en rapport till en broschyr eller en webbtex.

Beskriv dessutom hur ni tänkt och arbetat. Vem ska läsa texten? Hur har texten anpassats efter den tänkta mottagaren? Har texten fungerat på avsett sätt? Hur har ni mätt effekten?

Texten ska inte ha tagits fram enbart med hjälp av externa konsulter, utan klarspraksarbetet bakom texten ska ha involverat medarbetarna. Det kan vara frågan om ett pågående klarspraksprojekt med utbildning och rådgivning för skribenter, eller väl fungerande upparbetade rutiner för textframställning och textgranskning.

Vi ser fram emot ert bidrag **senast måndagen den 4 februari 2013**.

Nomineringsblanketten kommer att finnas från årsskiftet på www.sprakradet.se/kristallen.

Notiser

Skriv på svenska till regeringen

DEN 22 OKTOBER bytte Regeringskansliet ut sina engelska e-postadresser. De nya adresserna är uppbyggda enligt principen n.n@regeringskansliet.se (eller den engelska varianten n.n@gov.se).

Så snart språklagen trätt i kraft i juli 2009 gjordes flera anmälningar till Justieombudsmannen (JO) om Regeringskansliets engelska e-postadresser, och JO rekommenderade Regeringskansliet att byta till svenska adresser. Nu är det gjort. Bättre sent än aldrig.

Ny utgåva av Klarspråk på nätet

DENNA FEMTE och omarbetade utgåva av *Klarspråk på nätet* (Producta 2012) har

tagit fasta på att allt fler läser webbtexter i stökiga miljöer på små men högupplösta skärmar. Författarna Karin Guldbrend och Helena

Englund Hjalmarsson diskuterar användbarhet och visar hur språket samspelar med andra element på webbsidan.

Boken kan användas både som handbok och kurslitteratur och riktar sig till främst webbskribenter.

Kommunicera effektivt i sociala medier

Blogga, tvittra och fejsbucka (Norstedts 2012) visar hur man på ett effektivt sätt når ut genom att

anpassa språket efter syfte, mottagare och kanal. Här finns såväl handfasta språkexempel som förslag till övergripande strategier för arbete med sociala medier. Boken passar både för företag och myndigheter.

Författaren Jenny Forsberg poängterar att sociala medier handlar om människor – inte teknik. Det handlar om att kommunicera, skapa relationer och möta andra människor. Boken finns enbart som e-bok.

Ur kalendariet

- **22 mars 2013:** *Grammatikdagen*, temadag med aktiviteter på flera håll i landet.
- **2 maj:** *Språkrådsdagen*, Språkrådets årliga konferens med bland annat utdelning av Klarspråkskristallen.
- **11–12 juni:** *Texter i verksamhet och verksamma texter*, konferens i Växjö anordnad av föreningen Språkrådgivning och textvård.
- **10–13 oktober:** *Plain 2013*, internationell klarspråkskonferens i Vancouver, Kanada.
- **november** (datum ej bestämt): nordisk klarspråkskonferens i Helsingfors, Finland.

Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen.
Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Christian Mattsson
Redaktör: Eva Olovsson
Tfn (växel): 08-442 42 00
Fax: 08-640 80 30
E-post: klarsprak@sprakradet.se
Webbplats: www.sprakradet.se
Tryck: Lenanders Grafiska AB.

INSTITUTET FÖR SPRÅK OCH FOLKMINNEN
Språkrådet